

IZVJEŠTAJ O REGISTRIRANIM
SLUČAJEVIMA KRŠENJA
PRAVA NA SLOBODU VJERE
MUSLIMANA U BOSNI
I HERCEGOVINI
ZA 2014. GODINU

RIJASET ISLAMSKE ZAJEDNICE U BOSNI I HERCEGOVINI
KOMISIJA ZA SLOBODU VJERE

**IZVJEŠTAJ O REGISTRIRANIM
SLUČAJEVIMA KRŠENJA PRAVA
NA SLOBODU VJERE MUSLIMANA
U BOSNI I HERCEGOVINI
ZA 2014. GODINU**

Januar, 2015.

Izdavač: Komisija za slobodu vjere Rijaset
Islamske zajednice u BiH

Uredili: Đermana Šeta i Ekrem Tucaković

**Prijevod na engleski
jezik:** Adna Lojo Pandžo

Naslovna&DTP: Tarik Bečić

1.	UVOD	5
2.	OPĆE INFORMACIJE	7
3.	SAŽETAK IZVJEŠTAJA O RADU KOMISIJE ZA SLOBODU VJERE RIJASETA IZ TOKOM 2014.	11
4.	PRIKAZ REGISTRIRANIH SLUČAJEVA KRŠENJA PRAVA NA SLOBODU VJERE MUSLIMANA U BIH ZA 2014.	13
5.	PREPORUKE	28

1. UVOD

Izveštaj o registriranim slučajevima kršenja prava na slobodu vjere muslimana u Bosni i Hercegovini sadrži slučajeve koje je Komisija za slobodu vjere Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini primila i razmatrala u 2014. godini. Prvi dio Izveštaja je Uvod, nakon čega su u drugom dijelu ponuđene opće informacije o radu Komisije, te u trećem dijelu Sažetak izvještaja o radu Komisije za 2014. Slijedi četvrti dio Izveštaja koji obuhvata pojedinačne prijave i prigovore muslimana na ograničavanje prava na slobodu vjere ili diskriminaciju u vezi sa uživanjem drugih prava zbog pridržavanja određenih islamskih principa. U ovom segmentu se ističu dva ključna problema, prvi se tiče ostvarivanja prava na rad muslimankama koje nose maramu i njenog nošenja na radnom mjestu a drugi se tiče obavljanja namaza općenito, džume namaza posebno, tokom radnog vremena. Ovaj dio uključuje također i slučajeve kršenja slobode vjere registrirane kroz praćenje medija a koji se ogledaju u skrnavljenju džamija, mezarja i drugih objekata Islamske zajednice. Obim i intenzitet napada i skrnavljenja objekata Islamske zajednice (ali i drugih zajednica) govori da je to ozbiljan problem bosanskohercegovačkog društva. Posljednji peti dio sadrži preporuke.

Općenito u Bosni i Hercegovini postoji dobra zakonska osnova za zaštitu ljudskih prava i eliminaciju diskriminacije. Međutim, teškoće se javljaju u primjeni zakonskih propisa,

često zbog neusklađenosti ili različite organizacione strukture državne organizacije i njenog ustrojstva, zatim zbog nedovoljne edukacije i nepoznavanja zakonskih mogućnosti i nekad specifičnih vjerskih potreba.

Ugovor koji se očekuje da Islamska zajednica potpiše sa državom Bosnom i Hercegovinom, kao što je to učinjeno sa Katoličkom crkvom i Srpskom pravoslavnom crkvom, trebao bi poboljšati i osnažiti instrumente zaštite prava muslimana, posebno onog dijela prava koja se odnose na specifične potrebe muslimana. kao što je pitanje pauze za džumu namaz, prostora za dnevne namaze i sl. Odugovlačenje i blokiranje procesa usaglašavanja prijedloga Ugovora negativno se odražava na slobodu vjere i diskriminira Islamsku zajednicu i muslimane u odnosu na druge dvije velike tradicionalne vjerske zajednice i njihove vjernike.

2. OPĆE INFORMACIJE

Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je 13. 9. 2012. god., donio odluku o formiranju Komisije za slobodu vjere, kao nezavisnog, stručnog i savjetodavnog tijela Rijasetu koja treba da pomogne Rijasetu kako bi uspješnije izvršio svoju ustavnu dužnost staranja o vjerskim pravima muslimana.

Komisija je nadležna za: promociju poštivanja slobode vjere, evidentiranje povrede prava na slobodu vjere pripadnika Islamske zajednice, informiranje pripadnika Islamske zajednice o njihovim vjerskim pravima i načinima pravne zaštite, saradnju sa državnim institucijama i srodnim organizacijama u zemlji i inostranstvu, predlaganje Rijasetu IZ zauzimanje stava ili aktivnosti po pitanju eventualne povrede prava na slobodu vjere pripadnika Islamske zajednice. Komisija podnosi izvještaj Rijasetu o stanju prava na slobodu vjere pripadnika Islamske zajednice jednom godišnje. Komisija ima 9 članova/ica, u sastavu: mr. Đermana Šeta, predsjednica komisije, dr. Enes Ljevaković, dr. Mustafa Hasani¹, dr. Zehra Alispahić, dr. Nedim Begović, potpredsjednik Komisije, Mensur Karadža, dipl. iur, Emir Kovačević, dipl. iur, mr. Ekrem Tucaković, Naida Hota-Muminović, prof.,dipl.iur. Komisija ima i sekretara.

1 Dr. Mustafa Hasani se zbog povećanih obaveza na matičnom Fakultetu islamskih nauka povukao iz rada Komisije, te je Rijaset IZ na prijedlog Komisije na njegovo mjesto imenovao mr. Almu Čolo, diplomiranu pravicu sa dugogodišnjim iskustvom, koja će od 2015. godine biti članica Komisije.

Komisija djeluje u svjetlu važećih odredbi o pravu na slobodu vjere u pravnom sistemu Bosne i Hercegovine, prije svega:

a. Evropske konvencije o ljudskim pravima:

1. Svako ima pravo na slobodu misli, savjesti i vjeroispovijesti; ovo pravo uključuje slobodu promjene vjere ili uvjerenja i slobodu čovjeka da, bilo sam ili zajedno s drugima, javno ili privatno, ispoljava vjeru ili uvjerenje obredima, poučavanjem, praksom i pridržavanjem.
2. Sloboda ispovijedanja vjere ili uvjerenja može biti podvrgnuta samo onim ograničenjima koja su opisana zakonom i neophodna u demokratskom društvu u interesu javne sigurnosti, radi zaštite javnog reda, zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih (član 9)

b. Ustava Bosne i Hercegovine:

Prava i slobode predviđeni u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i u njenim protokolima se direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Ovi akti imaju prioritet nad svim ostalim zakonima (član II.2).

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje: (...) g) Slobodu misli, savjesti i vjere (član II.3)

c. Zakona o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica u Bosni i Hercegovini:

Svako ima pravo na slobodu vjere i uvjerenja, uključujući slobodu javnog ispovijedanja, odnosno neispovijedanja vjere. Isto tako, svako ima pravo prihvatiti ili promijeniti vjeru, kao i slobodu - bilo sam ili u zajednici s drugima, javno ili privatno - da na bilo koji način očituje svoja vjerska osjećanja i uvjerenja obavljanjem obreda, izvršavanjem i pridržavanjem vjerskih propisa, držanjem do običaja i drugih vjerskih aktivnosti. Svako ima pravo na vjersku pouku, koju će vršiti samo osobe koje na tu službu imenuje službeno tijelo ili predstavnik njegove crkve ili vjerske zajednice, kako u vjerskim ustanovama tako u javnim i privatnim predškolskim ustanovama i osnovnim školama i višim nivoima obrazovanja što će se regulirati posebnim propisima. (član 4.1).

d. Zakona o zabrani diskriminacije:

prema kojem je diskriminacija na osnovu vjere i uvjerenja svako različito postupanje, uključujući svako isključivanje, ograničavanje ili davanje prednosti utemeljeno na stvarnim ili pretpostavljenim osnovama prema bilo kojem licu ili grupi lica na osnovu vjere ili uvjerenja, kao i svaka druga okolnost koja ima za svrhu ili posljedicu da bilo kojem licu onemogućiti ili ugrožava priznavanje, uživanje ili ostvarivanje na ravnopravnoj osnovi prava i sloboda u svim oblastima javnog života (član 2.1). Zabrana ovakve diskriminacije primjenjuje se na sve javne organe kao i na sva fizička ili pravna lica, kako u javnom

tako i u privatnom sektoru, u svim oblastima, a naročito: zaposlenja, članstva u profesionalnim organizacijama, obrazovanja, obuke, stanovanja, zdravlja, socijalne zaštite, dobara i usluga namijenjenih javnosti i javnim mjestima, te obavljanja privrednih aktivnosti i javnih usluga. (član 2.)

3. SAŽETAK IZVJEŠTAJA O RADU KOMISIJE ZA SLOBODU VJERE RIJASETA IZ TOKOM 2014.

Tokom 2014. godine Komisija je održala 6 (šest) redovnih sjednica. Komisija je ukupno primila 20 prijava, od toga je 12 prijava bilo u nadležnosti Komisije, dok 8 nije. Predstavnicu/ce Komisije su pored ovoga održavali sastanke sa zainteresiranim stranama vezanim za neke od pristiglih prijava, te sa tijelima i/ili institucijama nadležnim za slobodu vjere u BiH ili neki konkretan segment važan za mandat Komisije. Komisija je prijavu povrede prava na slobodu vjere učinila dostupnom u elektronskoj verziji² ali i u štampanoj formi³.

U saradnji sa Centrom za napredne studije Komisija je organizirala 6.11.2014. naučni skup pod nazivom „Sloboda vjere u javnom prostoru“ na kome je učestvovalo 12 izlagača. Radovi sa ovog naučnog skupa bit će objavljeni u Časopisu za interdisciplinarnu studiju „Context“ u toku 2015., a bit će dostupni i u elektronskoj formi na www.rijaset.ba. Predstavnicu/ce Komisije održali su prigodno predavanje o slobodi vjere i mehanizmu zaštite prava na slobodu vjere u Centru za edukaciju

i istraživanje Nahla u povodu Međunarodnog dana tolerancije

2 Elektronski obrazac za prijavu: http://www.rijaset.ba/index.php?option=com_chronocontact&view=form&Itemid=1178

3 Izgleđ štampane prijave: <http://www.rijaset.ba/images/stories/Za-download/prijava-za-slobodu-vjere.pdf>

16.11.2014, a objavljeno je i saopćenje za štampu Komisije povodom Međunarodnog dana ljudskih prava⁵. Komisija je i u saopćenju za štampu, a i u svojim drugim aktivnostima isticala važnost potpisivanja Ugovora između Islamske zajednice i države BiH i tražila da se deblokira procedura usaglašavanja i potpisivanja Ugovora, posebno ističući da je IZ jedina od tri velike tradicionalne vjerske zajednice u BiH koja nema potpisan ovakav ugovor.

4 <http://www.nabla.ba/tekstovi3.aspx?tid=506>

5 http://www.rijaset.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=21139:saopcenje-komisije-za-slobodu-vjere-u-povodu-medunarodnog-dana-ljudskih-prava&catid=203&Itemid=457

4. PRIKAZ REGISTRIRANIH SLUČAJEVA KRŠENJA PRAVA NA SLOBODU VJERE MUSLIMANA U BIH ZA 2014.

Prikaz registriranih slučajeva kršenja prava na slobodu vjere muslimana u BiH zasniva se na nekoliko dostupnih izvora:

- a. Prijave koje je primila Komisija za slobodu vjere Rijaseta Islamske zajednice u BiH tokom 2014.**
- b. Slučajevi registrirani kroz praćenje medija tokom 2014. godine**

A. PRIJAVE KOJE JE PRIMILA KOMISIJA ZA SLOBODU VJERE RIJASETA ISLAMSKE ZAJEDNICE U BIH TOKOM 2014.

Tokom 2014. godine Komisija za slobodu vjere Rijasetu Islamske zajednice u BiH ukupno je primila 20 prijava, od toga je 12 prijava bilo u nadležnosti Komisije. Prijave su podnosili organi i službenici IZ te pojedinačne osobe koje su smatrale da su njihova prava prekršena.

Slijedi kratki prikaz 12 registriranih slučajeva:

- 1. Krajem 2013. godine Komisija je primila prijavu jedne pedagogice u vezi sa nepravilnostima prilikom sprovođenja konkursne procedure u jednoj osnovnoj sarajevskoj školi. Prijava se ticala diskriminacije na osnovu vjere jer je kandidatkinji koja nosi maramu, tokom intervjua, u Obrazac za ocjenu kandidatauneseno da je „neprikladno obučena“ i „neurednog izgleda“. Do ovog intervjua kandidatkinja je bila odlično rangirana na osnovu ostalih kompetencija i kvaliteta. Ovakvom ocjenom onemogućeno joj je dalje ravnopravno učešće na konkursu te je indirektno diskriminirana u odnosu na ostale kandidate/kinje po osnovu oblačenja u skladu sa islamskim principima. Pored postupaka koje je pokrenula sama kandidatkinja, Komisija se obraćala školi te je kod nadležnog Kantonalnog ministarstva za obrazovanje, nauku i mlade tokom 2014. godine predložila pokretanje procedure izmjene Obrasca za ocjenu kandidata, odnosno Pravilnika sa kriterijima za prijem zaposlenika u radni odnos u predškolskim ustanovama, osnovnim i srednjim školama kao javnim ustanovama na području Kantona Sarajevo čiji je on sastavni dio. Nažalost za sada nije bilo razumijevanja od strane Ministarstva u vezi sa ovim, ali Komisija stoji na*

stanovištu da je potrebno unijeti korekciju kako bi se izbjegla mogućnost subjektivnog i tendencioznog tumačenja Obrazca i Pravilnika te diskriminacija na osnovu fizičkog izgleda kandidata.

- 2. Komisija je primila prijavu od nekoliko građanki Prijedora te Medžlisa Islamske zajednice Prijedor u kojima se navodi da MUP Prijedor zahtijeva od građanki koje nose maramu da pri izdavanju ličnih dokumenata moraju donijeti potvrdu od organa Islamske zajednice u kojoj se potvrđuje da nose maramu iz vjerskih razloga, ukoliko žele da im se dokument izda sa maramom. Komisija se obratila MUP-u Prijedor ističući da se ovakvim postupkom vrši diskriminacija na osnovu vjere ovih građanki obzirom da se potvrda traži samo od određene populacije i to zbog njihove vjerske pripadnosti te da organi Islamske zajednice nemaju ni nadležnost ni mogućnost vođenja evidencije o motivima nečijeg odijevanja. MUP Prijedor je promptno reagirao navodeći da se pri ovoj proceduri primjenjuje Pravilnik o načinu uzimanja biometrijskih podataka u postupku izdavanja ličnih karata (Službeni glasnik BiH, br. 102/12) prema kome „pokrivala za glavu nisu dozvoljena osim iz religioznih razloga, ali karakteristike lica od početka brade do vrha čela kao i obje ivice lica moraju biti jasno prikazane.“ (član 4.2.k.) te su zbog potvrde izuzetka od pravila (samo u slučaju religioznih razloga) tražili navedenu potvrdu kao dokaz za izuzetak. Ipak nakon reagiranja Komisije, dalje su tražili instrukciju o postupanju od Ministarstva unutrašnjih poslova RS-a koje je navelo da je potrebno ovaj izuzetak evidentirati ali da je to moguće uraditi u formi službene zabilješke te da nije potrebno da bilo ko drugi osim same te osobe službeno izjavi da maramu nosi „iz religioznih razloga“.*

3. *Komisija je primila prijavu jedne osobe sa invaliditetom koja je smatrala da su njena vjerska prava prekršena zbog toga što u njenom gradu niti jedna džamija nema adekvatnu rampu za osobe u invalidskim kolicima, odnosno da su arhitektonske barijere na džamijama takve da ovakve osobe ne mogu adekvatno pristupiti džamiji i upražnjavati svoja vjerska prava. Komisija se obratila Rijasetu Islamske zajednice tražeći da se ovo pitanje aktuelizira i adekvatno riješi. Zaključkom Rijaseta IZ od 04. 02.2014. obavezuju se svi medžlisi i džemati da, tamo gdje postoji potreba, a u skladu sa tehničkim i prostornim mogućnostima, osiguraju adekvatne pristupe džamijama radi uvažavanja potreba invalidnih osoba koje koriste invalidska kolica. Do decembra 2014. arhitektonske prilagodbe u navedenom gradu još nisu učinjene. Komisija će nastaviti pratiti ovaj slučaj.*
4. *Komisija je primila prijavu jednog Medžlisa da jedna manja grupa mještana obavlja u privatnom objektu djelatnosti koje spadaju u djelokrug rada Islamske zajednice u BiH, tj. da, u odnosu na Zakon o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica u BiH, bez saglasnosti Islamske zajednice obavlja djelatnosti koje spadaju u njen djelokrug, npr. učenje ezana pomoću zvučnika a prema terminima koji nisu u skladu sa takvimom Rijaseta IZ. Preporuka Komisije prema ovom Medžlisu bila je da se dalje obrate Instituciji Ombudsmana te Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice (Odjeljenju za zaštitu prava nacionalnih i drugih manjina i vjerskih zajednice) te lokalnoj policijskoj upravi radi prijave za remećenje javnog reda i mira, te po potrebi nadležnom sudu.*
5. *Komisija je primila prijavu nastavnice matematike sa maramom koja se prijavila na konkurs za nastavnika/cu matematike prema hrvatskom planu i programu u jednoj maglajskoj školi. Nakon završene*

konkursne procedure apelantica je na konačnoj rang listi zauzela treće mjesto. Telefonskim putem joj naknadno biva saopćeno da su prvoplasirani i drugoplasirani dobili zaposlenje negdje drugo, te da je ona sljedeća koja treba dobiti zaposlenje te da u određeni dan teba doći na posao. Nakon dolaska u školu uslijedilo je ucjenjivanje i maltretiranje od strane osoblja škole te zahtjevi da skine maramu. Apelantici nikada nije uručena odluka o prijemu na radno mjesto, radila je nekoliko dana, a kako je ona bila jedna od 7-8 Bošnjaka koji su primljeni da predaju prema hrvatskom planu i programu, roditelji hrvatske djece odlučili su se da djecu ne šalju u školu. Nakon toga konkurs po kojem je primljena (mada nikada nije dobila zvaničnu odluku o prijemu na radno mjesto) je poništen. Raspisan je novi konkurs po kome je primljena druga osoba. Komisija se obraćala direktoru navedene škole koji nikada nije odgovorio na dopise Komisije.

- 6./7. *Komisija je primila dva vrlo slična upita/prijave vezano za mogućnost obavljanja džuma namaza tokom radnog vremena. U oba slučaja riječ je o muškarcima kojima poslodavac ne omogućava da petkom dobiju 1h – 1.5h slobodno kako bi mogli prisustvovati džuma namazu. Kako važeći propisi eksplicitno ne reguliraju ovaj segmenti kako Ugovor između IZ i države BiH (koji između ostalog regulira i ovo pravo) još uvijek nije potpisan, preporuka Komisije bila je da sa poslodavcem pokušaju dogovoriti mogućnost da dobiju slobodno vrijeme za odlazak na džumu koje će naknadno naraditi, ukoliko to u značajnoj mjeri neće remetiti radni proces. Također preporuka Komisije bila je da se pozovu na odredbe Zakona o radu F BiH, član 37. prema kojem je moguće koristiti jedan sat tokom jednog dana u toku radne sedmice, gdje stoji da*

zaposlenik koji radi u punom radnom vremenu, ima pravo na odmor u toku radnog dana u trajanju od najmanje 30 minuta te da je izuzetno, poslodavac dužan zaposleniku, na njegov zahtjev, omogućiti odmor iz prethodnog stava u trajanju od jednog sata za jedan dan u toku radne sedmice. Komisija se također stavlja na raspolaganje da prema potrebi uputi dopis poslodavcu u kome obrazlaže prirodu ovog vjerskog propisa i mogućnosti njegovog usklađivanja sa prirodom radnog mjesta.

- 8./9. *Komisija je primila dvije prijave koje se tiču rada policijskih službenika i njihovog prava na slobodu vjere. Zakon o policijskim službenicima BiH navodi (kao i entitetski zakoni) u članu 36.3. da će se policijski službenik uzdržavati od javnog ispoljavanja vjerskih uvjerenja dok je na dužnosti. Oba apelanta zanimalo je na koji način se ova odredba Zakona tumači te šta konkretno znači „ispoljavanje vjerskih uvjerenja“. Npr. da li je dozvoljeno obilježiti neki vjerskih praznik, ili postiti na radnom mjestu, nositi maramu ili obaviti namaz. Kako ne postoji zvanično tumačenje ovog Zakona od zakonodavca, Komisija smatra važnim da se od zakonodavca pribavi zvanično tumačenje ovog Zakona koje ne bi smjelo kršiti pravo na slobodu vjere policijskih službenika više od onoga što je dozvoljeno Evropskom konvencijom o ljudskim pravima (javna bezbjednost, javni red, zdravlje, moral i prava i sloboda drugih). Kada je riječ o tumačenju ovih odredaba Zakona Komisija je mišljenja da bi one trebale biti tumačene tako da se pojedinačnim policijskim službenicima ne zabranjuje prakticiranje njihove vjere (npr. post, namaz, marama) odnosno da im se isto omogući tako da to značajno ne remeti radni proces niti uzorkuje bilo kakvu vrstu drugačijeg tretmana (pozitivnog ili negativnog) od strane tog policijskog službenika prema pripadnicima iste/druge grupe. Komisija je mišljenja da npr. policijska stanica ili*

SIPA mogu imati manju prostoriju u kojoj je moguće obaviti molitvu ili da policijska službenica može nositi maramu sve dok su zadovoljeni gore navedeni kriteriji i da u većini slučajeva nije opravdano kršiti im ili braniti ostvarenje njihovih prava na slobodu misli, savjesti i uvjerenja/vjere.

10./11. *Slično prethodnom slučaju Komisija je također primila dvije prijave pripadnika Oružanih snaga u vezi sa podzakonskim aktom Ministarstva odbrane pod nazivom „Pravilo službe“ kojim se zabranjuje licima koja nisu vjerski službenici u Oružanim snagama nošenje brade (ne i brkova), te ženama koje nose maramu zabranjuje se nošenje marame u Oružanim snagama. Komisija se obratila Ministarstvu sa prijedlogom korekcije u „Pravilu službe“ kojom bi se ovi nedostaci otklonili. Iako je prethodno Vojno muftijstv dostavljalo prijedlog za izmjenu Pravila do toga nije došlo. Komisija je još jednom ponovila prijedloge za izmjenu koji su veoma slični prethodnim prijedlozima Vojnog muftijstva kako slijedi: „Nošenje brade vojnim licima dozvoljeno je iz vjerskih razloga, s tim da brada mora biti uredno održavana, podiššana i ne duža od 1 (jedan) centimetar“ i, „ženama, vojnim licima, dozvoljeno je iz vjerskih razloga nošenje marame, s tim da marama mora biti boje majice, a krajevi marame moraju biti uredno postavljeni ispod kragne košulje.“ Komisija smatra da se ne bi smjelo ograničiti pravo na prakticiranje vjere pripadnicima/ama Oružanih snaga ukoliko to nije krajnje neophodno i nedvojbeno služi jednom od osnova navedenih u Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima (javna bezbjednost, javni red, zdravlje, moral i prava i sloboda drugih), te da nije neophodno kao kod drugih odluka u Oružanim snagama, ove izmjene donositi konsenzusom svih komponenti u Oružanim snagama obzirom da je riječ o vjerskim propisima čije tumačenje po svojoj prirodi spada u*

mandat konkretne vjerske zajednice, u ovom slučaju Islamske zajednice.

12. *Komisija je primila prijavu profesora Islamske vjeronauke u Srednjobosanskom kantonu koji se žali na to što djeca u tom kantonu imaju pravo na po dva slobodna dana za dva bajrama. On smatra da bi bilo potrebno da djeca imaju po 3 (Ramazanski bajram) odnosno 4 (Kurban bajram) slobodna dana koliko se oni obilježavaju u skladu sa islamskim propisima. Apelant je također naveo da neki roditelji te djece moraju na posao već prvi ili drugi dan Bajrama što smatra posebno problematičnim. Komisija je u ovom slučaju izvijestila apelanta o tome da još uvijek ne postoji zakon o praznicima na nivou BiH te da se situacija razlikuje od kantona do kantona, ali i od entiteta do entiteta. Općenito je preporuka Komisije da se odnos poslodavaca prema ovom vjerskom pravu uposlenika neophodno mora promijeniti, a da nadležni organi moraju pooštriti inspeksijsko djelovanje prema poslodavcima u ovom smjeru.*

Za 8 primljenih prijava Komisija je zaključila da nije nadležna te je, shodno prirodi slučaja, ponudila preporuke u vezi s mogućim drugim instancama za saradnju gdje je to bilo prikladno. Ove prijave su se odnosile na članarinu i izborni proces u Islamskoj zajednici, zloupotrebu službene pozicije, radno pravo i zakonodavstvo, sadržaj udžbenika iz predmeta „Kultura religija“, djelovanje kršćanskih misionarau Goraždu i sl.

B. SLUČAJEVI REGISTRIRANI KROZ PRAĆENJE MEDIJA TOKOM 2014. GODINU

U ovom dijelu prezentirani su slučajevi koji su registrirani putem praćenja medijatokom 2014. a tiču se povrede prava na slobodu vjere u BiH. Podijeljeni su u dvije grupe: 1. registrirani verbalni napadi i 2. registrirani slučajevi sknavljenja džamija, mezarja i drugih objekata IZ. Za neke slučajeve ustanovljeno je da su bili iz koristoljublja i radi otuđenja tuđe stvari, kao što su napadi na turbeta, ali predstavljaju i sknavljenje vjerskog objekta. Napadi na džamije, mezarja i druge objekte Islamske zajednice registriranisu na cijelom području BiH, najčešće u povratničkim područjima.⁶

B. 1. Verbalni napadi (ukupno 2)

Ukupno su registrirana dva verbalna napada usmjerena na pojedince radi njihove vjerske pripadnosti.

- Čapljina, 11. 06. 2014., Zoran Marković psovao balijsku majku, džamiju i munaru, napadajući na povratničku porodicu Korać u mjestu Bivolje Brdo kod Čapljine.
- Brčko, 08. 07. 2014., Aziz Šehović, brčanski fijakerista, napadnut je u naselju Gluhakovac u Brčkom. Na njega je nasrnuo Brčak Zoran Budiša, a povod za napad bili su zvuci ilahija koji su dopirali s Azizovog fijakera.

⁶ Međureligijsko vijeće Bosne i Hercegovine, ove godine je objavilo četvrti godišnji izvještaj za period od 1. novembra, 2013. do 31. oktobra, 2014. o Monitoringu napada na vjerske objekte u BiH. Od ukupno 49 prijava na IZ se odnosila 21 prijava. Vidjeti na: <http://mrv.ba/images/stories/Monitoring/monitoring%204.%20godisnji%20izvjestaj%202013-2014.pdf>; Također, Misija OSCE-a u BiH pokrenula je 2014. Monitor mržnje sa mjesečnim grafičkim prikazom podataka o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje: <http://hatemonitor.oscebih.org/>. Prema njihovim izvještajima, od svih ukupno počinjenih djela iz mržnje (jan - dec, 2014) njih 91,6% otpada na etničku/vjersku pripadnost (a za četiri mjeseca tokom 2014. godine taj procenat je 100% i to: januar, mart, novembar i decembar).

B. 2. Registrirani slučajevi sknavljenja džamija, mezarja i drugih objekata Islamske zajednice (ukupno 34)

Kada je riječ o registriranim slučajevima sknavljenja džamija ukupno su tokom 2014. zabilježena 23 takva slučaja i to: Mrkonjić Grad 2, Prijedor 1, Bijeljina 2, Zvornik 6, Banja Luka 5, Gacko 1, Trebinje 2, Brčko 1, Livno 1, Višegrad 1, Bosanska Dubica 1 (ukupno 23). Ukupni broj sknavljenih mezarja i turbeta te drugih objekata IZ-a je 11 i to Bijeljina 1, Zvornik 5, Banja Luka 1, Višegrad 1, Doboj 1, Foča 1, Čelinac 1 (ukupno 11). Slijede pojedinačni prikazi nabrojanih slučajeva.

Sknavljenje džamija

- Mrkonjić Grad, 05. 01. 2014.: Na zidu Hamidije džamije u Mrkonjić-Gradu 5. januara ispisani grafiti u formi četiri ćirilčna slova „S” i skraćenice S.D.V.
- Mrkonjić Grad, 05. 01. 2014.: Na ogradi Kizlar-agine džamije u Mrkonjić-Gradu 5. januara ispisani grafiti u formi četiri ćirilčna slova „S” i skraćenice S.D.V.
- Bijeljina, 02. 02. 2014.: Oskrnjavljena je Atik-sultan Sulejmanova džamija u Bijeljini, razbijeni su prozori i obijena vrata.
- Trebinje, 10. 03. 2014.: U noći sa subote na nedelju ispisane prijeteće poruke i uvredljivi grafiti na prostorijama Medžlisa Islamske zajednice Trebinje te neposrednoj blizini. Na dva mjesta ispisani su simboli sa četiri ćirilčna slova “S”, na jednom mjestu je bio natpis „Ubij Turčina”, a prefarbana je i tabla sa nazivom Medžlisa Islamske zajednice Trebinje.

- Banja Luka, 19. 03. 2014.: Tokom klanjanja jacije-namaza u Sefer-begovoj džamiji u Banjoj Luci, nepoznate osobe su na ulazu u džamiju ispisale grafit sa simbolom četiri ćirilčna slova "S".
- Bosanska Dubica, 20. 03. 2014.: Razbijen prozor na Čaršijskoj džamiji u izgradnji u Bosanskoj Dubici.
- Zvornik, 06. 05. 2014.: Ispred Riječanske džamije u centru Zvornika, nepoznati mladić je verbalno napao i vrijeđao učenike Behram-begove medrese iz Tuzle, koji su u Domu omladine izvodili vjersko-kulturni program, dok su istoga dana tri osobe s parkinga iza ove džamije djevojkama, obučenim po islamskim propisima, uputili više provokacija, od kojih je jedna glasila: „Da je satare dobre pa sve poklat!“
- Zvornik, 08. 05. 2014.: Jajima oskrnavljeno Šehidsko spomen-obilježje u dvorištu Riječanske džamije.
- Zvornik, 15. 05. 2014.: Pred vratima Riječanske džamije razbijena pivska boca.
- Zvornik, 23. 05. 2014.: Razbijen prozor na džamiji Begsuja u Zvorniku.
- Višegrad, 23. 05. 2014.: Oskrnjavljena Careva džamija u Dobrunu kod Višegrada, jedna od najstarijih džamija u BiH.
- Livno, 16. 06. 2014.: Tokom noći s nedjelje na ponedjeljak izvršena provala u livanjsku džamiju hadži Ahmeda Dukataru, ispisani uvredljivi grafiti, pobacane knjige, među kojima i Kur`an, te farbom oštećeni zidovi i ćilim.

- Banja Luka, 23. 06. 2014.: Prilikom dolaska na akšam namaz džematlije Sefer-begove džamije u Banjoj Luci su zatekli prizor koji je ostao od uriniranja pored džamijskih vrata, fasadi i predulazu u džamiju.
 - Zvornik, 24. 06. 2014.: Obijena ulazna vrata i ukradeno iz džamije u Dviču nešto novca.
 - Brčko, 24. 06. 2014.: Izvršena provala u prostorije džamije u mjestu Šatorovići.
 - Trebinje, 27. 06. 2014.: Prije teravih namaza grupa mladića u Trebinju je uzvikivala "Srbija, Srbija", te pljuvala na ploču sa natpisom Medžlisa Islamske zajednice Trebinje.
 - Gacko, 29. 06. 2014.: Sadet ef. Bilalić, glavni imam iz Gacka, je Policijskoj stanici prijavio pokušaj provale u službene prostorije Medžlisa.
- Prijedor, 15. 09. 2014.: Nakon utakmice Srbija-SAD na Čaršijskoj džamiji u Prijedoru razbijena su dva prozorska stakla.
- Banja Luka, 15. 09. 2014.: Nakon utakmice Srbija-SAD oštećena limena zaštitna ograda, koja je kamenovana komadima asfalta, banjalučke džamije Ferhadija.
 - Banja Luka, 30. 07. 2014.: U vrijeme obavljanja akšam namaza, nepoznata osoba je u obući ušla u Sefer-begovu džamiju psovala, vrijeđala i prijetila vjernicima koji su bili u namazu, a nakon toga se udaljila. Prema evidenciji Medžlisa Islamske zajednice Banja Luka od oktobra

2004. godine Sefer-begova džamija je bila preko 50 puta meta različitih vrsta napada. Niko nije procesuiran zbog napada na ovu džamiju i njene vjernike. Uprkos obećanjima, video nadzor za Sefer-begovu džamiju još nije osiguran. Nešto ranije Medžlis IZ Banja Luka bio je prinuđen da na prozore ove džamije postavi sitnu željeznu mrežu kako bi se zaštitili prozori od kamenovanja i kontinuiranog razbijanja stakala. Također fasada Sefer-begove džamije, usljed stalnog ispisivanja uvredljivih i prijetećih poruka i grafita, oštećena je i zahtjeva temeljitu obnovu.

- Banja Luka, 29. 10. 2014.: Na Gazanfer-begovoj džamiji u Banjoj Luci ispisane uvredljive poruke "Smrt balijama" i simbol ćirilčna četiri slova „S”.
- Bihać, 19. 11. 2014.: Provaljeno u montažni objekat Medžlisa Islamske zajednice Bihać.
- Zvornik, 23. 11. 2014.: Na ogradi džamije Begsujaja u Zvorniku ispisani grafiti uvredljivog sadržaja.
- Bijeljina, 05. 12. 2014. Ispisana četiri ćirilčna slova „S” i krst na Mektebskom centru.

Sknavljenje mezarja i turbeta

- Višegrad, 23. 01. 2014.: Uz velike policijske snage u mezarju Stražište u Višegradu uklonjena riječ "genocid" sa nišana žrtvama stradanja u Višegradu. Ovaj čin su izvršili radnici komunalnog preduzeća iz Višegrada i predstavnici Odjeljenja za inspekcijske poslove Općine Višegrad predvođeni urbanističko-građevinskominspektoricom Ljiljanom Čiković.
- Doboj, 19. 02. 2014.: U mezarju džemata Pridjel, na području Grada Doboja, oštećeno desetak nišana.
- Čelinac, 24. 02. 2014.: Osknavljeno mezarje Čaršijske džamije u Čelincu, Medžlis IZ Banja Luka.
- Bijeljina, 14. 03. 2014.: Na mezarju Pilakuša osknavljeni nišani.
- Zvornik, 28. 03. 2014.: Osknavljeno turbe u Diviču.
- Zvornik, 24. 06. 2014.: Osknavljeno turbe u Diviču kod Zvornika i otuđena određena količina novca.
- Banja Luka, 08. 08. 2014.: U noći 7. na 8. august 2014. godine polomljena su dva nišana u mezarju Sefer-begove džamije, od kojih je jedan nadgrobnni spomenik nekadašnjeg imama Sefer-begove džamije Ali efendije Kadunića.
- Foča, 14. 08. 2014.: Iz turbeta na području Foče ukraden novac i određeni predmeti.

- Zvornik, 01. 09. 2014. Oskrnjavljeno turbe u Diviču.
- Zvornik, 25/26 10. 2014. Oskrnjavljeno turbe u Diviču.
- Zvornik, 06. 12. 2014. Tokom protekle noći na prednjoj strani turbeta Hasana Kaimije u Kula Gradu ispisano nekoliko krstova na vratima, zidu i podu, zatim riječ „balije“, te četiri ćirilčna slova „S“.

5. PREPORUKE

Komisija za slobodu vjere Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini smatra da je nužno čim prije potpisati Ugovor između Islamske zajednice i države Bosne i Hercegovine u kojem će se uvažiti specifičnosti islamskih propisa.

Potrebno je raditi na harmonizaciji i usklađivanju zakonskih propisa sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i slobodama i Zakona o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica, kako bi sloboda vjere bila adekvatno osigurana.

Potrebno je provoditi različite projekte i edukacijske programe u cilju podizanja svijesti o mogućnostima primjene mjere razumnog prilagođavanja (posebno na radnom mjestu i u obrazovanju) za potrebe muslimana koja neće ometati radni ili obrazovni proces, a omogućit će poštovanje prava na slobodu vjere.

Potrebno je provoditi različite projekte i edukacijske programe u cilju podizanja svijesti o osudi i prevenciji napada na objekte i imovinu vjerskih zajednica na cijelom području Bosne i Hercegovine te napade na vjerske objekte kroz izmjenu zakonskih propisa tretirati kao krivična djela i osigurati postavljanje nadzornih kamera, pogotovu na mjestima ponovljenih napada, kako bi se njihov broj smanjio a počinioci lakše identificirali. Potrebno je stvoriti uslove za poboljšanje

rada nadležnih organa kako bi učesnici napada na vjerske objekte bili zakonski primjereno sankcionirani.

U vezi sa primljenim i razmatranim prijavama te uočenim slučajevima kršenja prava na slobodu vjere, Komisija daje sljedeće preporuke:

- Pokrenuti proceduru izmjene *Pravilnika sa kriterijima za prijem zaposlenika u radni odnos u predškolskim ustanovama, osnovnim i srednjim školama* na području Kantona Sarajevo, kako bi se izbjegla mogućnost subjektivnog i tendencioznog tumačenja *Obrazca* i *Pravilnika* te diskriminacija na osnovu fizičkog izgleda kandidata
- Obavezati medžlise da, tamo gdje postoji potreba, a u skladu sa tehničkim i prostornim mogućnostima, osiguraju adekvatne pristupe džamijama radi uvažavanja potreba osoba sa invaliditetom
- Inicirati usvajanje zakonskih odredbi koje bi omogućile neplaćeno odsustvo petkom za obavljanje džume namaza ili mogućnost da se taj sat naradi u toku sedmice
- Osigurati da Pravila službe ili Pravila odijevanja u određenim institucijama omoguće vjersku prilagodbu tj. izuzetak od pravila kada se govori o vjerskoj odjeći (marama) ili vjerskom izgledu (brada)
- Ne diskriminirati osobe na osnovu prakticiranja vjere (npr. zbog nošenja marame ili brade)
- Omogućiti obavljanje namaza/molitve na radnom mjestu kada to uslovi i poslovni proces omogućavaju na način da se dopusti pauza u trajanju od 10 min uz korištenje adekvatnog

prostora. Isto prigodno omogućiti i u obrazovnim ustanovama.

- U slučajevima gdje zaposlenik želi ići na džuma namaz (ili zaposlenik neke druge vjere ili uvjerenja želi koristiti slično pravo) potrebno je omogućiti da zaposlenik koji zahtijeva uzdržavanje od rada ili prisustvo vjerskom obredu tokom predviđenog radnog vremena ima pravo na kompenzacijsko vrijeme u trajanju koje je dovoljno radi ispunjavanja tih vjerskih zahtjeva, ukoliko to ne ugražava efikasnost poslovanja. A takav zaposlenik kome je odobreno kompenzacijsko vrijeme dužan je u istom vremenskom trajanju raditi prekovremeno. Preporučuje se da se u ovom smjeru izvrše izmjene postojećih radno-pravnih propisa.

